

קיבל את פניו בחדוה, ומיד פתח עמו בשיחה בנושאים שונים.

רבינו: הכסף אינו גורם לאדם להיות מאושר. מכיר אני הרבה עשירים, שהם רחוקים מחיי אושר. "איזהו עשיר השמח בחלקו".

הגר"ח: פעם שאלתי להאדמו"ר מסאטמאר זי"ע על ענין לימודי החול של הילדים, שלומדים חשבון ושפת המדינה. והשיב לי, שמאחר שהמטרה היא, כדי שבבוא העת יוכלו האברכים למצוא פרנסתם, ולצד זה לקבוע עיתים לתורה, לכן אין פקפוק בדבר.

רבינו: הנני מכיר אנשים שלא למדו מעולם באוניברסיטאות, ואעפ"כ הינם עשירים גדולים. ולעומת זאת - אנשים רבים שלומדים באוניברסיטה אינם מרוויחים אלא כדי משכורת חודשית, וכל 'השכלתם' אינה גורמת להם עושר.

הגר"ח: אבל לפחות את המיעוט צריך ללמוד, שידעו חשבון ושפת המדינה.

רבינו: הכל הבל. מכיר אני עשירים גדולים שאפילו את המיעוט הזה אינם יודעים.

הגר"ח: אמת. גם אנכי מכיר עשירים כאלה. לפני שנותן הקב"ה עשירות לאדם, אינו שואל אותו אם מכיר בשפת המדינה. הגאון רבי משה סולובייצק זצ"ל אחיו של הרב מברסק זצ"ל, נסע לארה"ב, וכדי לקבל את האזרחות נזקק ללמוד את השפה המקומית. הוא ניסה ללמוד את השפה, אך היא לא נקלטה במוחו. אמר

לעת ערב הגיע האדמו"ר משאץ שליט"א באנטווערפן לביקור אצל רבינו. כמו כן הגיעו חברי הנהלת אגודת ישראל באנטווערפן, ורבינו העניק להם ברכת הצלחה מופלגה בכל פעולותיהם הברוכות, לקדש שם שמים.

לאחר-מכן נסע לבית המדרש דחסידי בעלזא, שם נערכה לרבינו מסיבת קבלת-פנים גדולה ומיוחדת לרגל שמחת בית צדיקים.

בירך על המזונות ועל היין, וחילק לכל הרבנים ונכבדי הציבור. לאחר-מכן בירך 'לחיים' לכל הקהל, ושוחח בגודל מעלת השמחה ותועלתה לעבודת השי"ת.

משם המשיך לביקור בבית האדמו"ר מוהר"י מפשעווארסק זי"ע. מפאת חולשתו שמעו מהאדמו"ר מפשעווארסק מילים ספורות בלבד, ורבינו איחל לו רפואה שלימה ובריות גופא.

חברי הנהלת ק"ק "מחזיקי הדת" דאנטווערפן הגיעו למעון הקודש. רבינו חיזקם ועודדם להעמיד את קרן הדת על תילה ולהגביר את פעולות הצדקה והחסד הנעשות ע"י הקהילה. באותו יום נכנסו אל הקודש פנימה השו"בים שע"י הקהילה החרדית, להראות לרבינו את החלפים [-סכיני השחיטה], כנהוג בתפוצות ישראל. רבינו בדק את כשרות החלפים, והעניק את ברכת קדשו לעושים במלאכת הזבח.

לאחר-מכן הגיע הגר"ח קרייזוירט זצ"ל גאב"ד אנטווערפן לביקור גומלין. רבינו

הרב, שמוחו אינו קולט גוי'ישקייט, וזאת על-אף שהוא היה בעל מוח וגאון עצום. והיו מוכרחים להסביר לאנשי הממשל שהוא גאון, אלא שהשפה אינה נקלטת במוחו. הנני סובר שגם על הרבי אפשר לומר כן...

לאחר-מכן הגישו יי"ש לשתיית לחיים. הגר"ח: היי"ש מזיק לבריאותי, אך כשם שהסתמכתי על ה'היתר' שנתן לי הרבי כאשר ביקר אצלי - לאכול מזונות. כך אסתמך כעת במחיצתו של הרבי לשתות גם מהיי"ש. והסכים רבינו לדבריו.

כאשר שוחחו בענין סנדקאות בברית מילה, אמר הגר"ח שהוא אינו מקבל כיבוד זה רק כאשר נותנים לו גם סנדקאות דמעומד (עמידה לברכות), כי בלא זה הסנדקאות היא רק 'חצי סנדקאות'. אמר לו רבינו, שמלפנים היה הולך לכל שמחת ברית בה כיבדוהו בסנדקאות, אך זה כבר כמה שנים שבדרך-כלל מקבל את הכיבוד רק כאשר הברית מתקיימת בבית-מדרשו, כי הנסיעות לכל מקום הם לו לטורח, ועוד שעל ידיהן נגרם לו ביטול הזמן.

לאחר-מכן דיברו בכאב רב על ירידת הדור ה"י, בפרט על החינוך החילוני ההולך ומתדרדר, עד שגם ראשי הציונים רואים כבר בעצמם שדרכם אבדה. כמו"כ תינו על כלי התקשורת המשחיתים כל חלקה טובה, עד שגם הגוים מודים היום שהם מזיקים ברוחניות ובגשמיות, אך דא עקא, שהם קשורים בכבלי היצר ואי אפשר להם להתנתק מכלי המשחית רח"ל.

[הערה: כאן אנו חוזרים להביא תוספת [לימודית] משיחתם של רבינו עם הגר"ח בעת ביקור רבינו אצלו בשבוע העבר יום ה' פר' תשא כ"ג באדר תשנ"ה, ביום הגעתו לעיר אנטווערפן]:

רבינו: הנשבע שיוציא חצי שיעור לרשות הרבים בשבת, האם הוא פסול לעדות?

הגר"ח: חצי שיעור אסור מדבריהם, אלא שרבנן נתנו לכך אסמכתא, וא"כ חלה שבועתו והוא פסול לעדות.

רבינו: ולשיטת הרמב"ם², שחצי שיעור בשבת אסור מדאורייתא, הרי לפי דבריו פסול לעדות.

הגר"ח: כמדומה לי שגם לדברי הרמב"ם הוי רק אסמכתא.

א. רשע פסול לעדות. שו"ע חו"מ סי' לד ס"א. איזהו רשע, כל שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות. שם ס"ב. נשבע שיאכל נבלה וטרפה וכיוצא בהן מאיסורי תורה, הרי זה לוקה משום שבועת שוא, בין אכל בין לא אכל. רמב"ם הל' שבועות פ"ה הי"ב.

השאלה היא, האם חצי שיעור, לענין שבת, הוא איסור תורה שהנשבע לעבור עליו חייב מלקות ופסול לעדות, או שמא הוא רק איסור דרבנן והנשבע לעבור עליו אינו חייב מלקות, וממילא אינו פסול לעדות מה"ת. השאלה שייכת לכאורה גם במוציא חצי שיעור בשבת, אם עבר על איסור דאורייתא ופסול לעדות.

ב. הל' שבת פכ"א ה"א.

רבינו: הר"ן עצמו היה 'א הייליגער יוד'!...

הגר"ח: הר"ן אומר באיזהו מקומן שצריך לקום לפני ירא שמים, ומה שצריך לקום לפני תלמיד-חכם הוא מחמת היראת שמים שבו, ויראת שמים שלו נודעת ע"י שרואים שיודע ללמוד, כי אי אפשר להיות תלמיד-חכם בלא שיש יראת שמים!¹

*

כשנפרדו לשלום, שח הגר"ח קרייזווירט לאנ"ש הנוכחים במקום: בדברי חז"ל מצאנו באיזו לשון מקבלים את פני הרב - "שלום עליך רבי ומורי", אבל לא מצאנו שום לשון של פרידה מרב, כי חסיד אמיתי אינו נפרד מרבו, ותמיד זוכר את הדברים ששמע מפי הרבי כשהסתופף בצילו. והגיב רבינו: אין די במה שזוכרים. מ'דארף 'דערהערין', החסיד צריך לשמוע את הדברים, להחדירם בלבו ולהתנהג כפי הדרכות רבו, ואז באמת אינו נפרד מרבו ותמיד הוא מסתופף בצילו.

רבינו: ה'לחם משנה'² מבאר את דברי הרמב"ם שבשבת חצי שיעור אסור ממש מדאורייתא³.

[כעת, בביקורו של הגר"ח באכסניית רבינו, חזר רבינו ושאלו:]

האם עיין הרב בדברי הרמב"ם בענין חצי שיעור?

הגר"ח: אכן, ואמנם ה'לחם משנה' אומר כפי שהרבי אמר, אבל ה'מגיד משנה'⁴, שהוא מהראשונים, בדעה אחרת.

רבינו: ה'לחם משנה' מבאר את דברי ה'מגיד משנה' שכוונתו שחצי שיעור הוא ממש מדאורייתא, והוא בגדר עשה ד'תשבות'.

והמשיכו להתפלפל בהדדי בענין חצי שיעור, בהזכירם בזה כמה שיטות. כשחזר הגר"ח על שיטת הרשב"א⁵, העיר לו רבינו שאין זו שיטת הרשב"א עצמו, אלא שהוא מביאה בשם רבו. ואמר הרב שאכן גם לו נדמה כן.

הגר"ח: ישנו ר"ן חסיד'...

ג. ז"ל (שם): לכך נראה לפרש בדברי הרב המגיד כך, שהפ'י האחד הוא שהתורה אסרה מלאכות גמורות אבל בפחות מהשיעור לא, מפני שהתורה לא אסרה קודם [-באיסור לא תעשה כל מלאכה] אלא המלאכות כפי השיעורים והענינים שנתבארו, אבל המלאכות עצמם בפחות מן שיעור החיוב לא נאסר מן התורה, לכך אמרה תורה תשבות.

ד. וז"ל השפת אמת (שבת ב. ד"ה שניהם): ובלחם משנה (פכ"א מהלכות שבת) דבחצי שיעור איכא עשה 'וביום השביעי תשבות'.

ה. ז"ל (ברמב"ם שם): כוונת רבינו [-הרמב"ם] היא, שהתורה אסרה פרטי המלאכות המבוארות ע"פ הדרך שנתבארו עניניהן ושיעוריהן, ועדיין היה אדם יכול להיות עמל בדברים שאינם מלאכות כל היום, לכך אמרה תורה תשבות. וכ"כ הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה שלו, ובאו חכמים ואסרו הרבה דברים. או תהיה כוונת רבינו שיש לשבותין של דבריהם סמך מן התורה מתשבות.

ו. עי' חידושי הרשב"א שבועות (כג: ד"ה הא), שו"ת הרשב"א ח"א (סי' תריו וסי' תש) וח"ז סי' רעו.

ז. ז"ל הר"ן (קידושין יד. מדפי הרי"ף): ולפיכך נ"ל, שכל שמוחזק בבעל מעשים, ואין ספק בעניינו, כרב יחזקאל, עומדין מפניו, שלא ציותה התורה [מצות הידור] בחכם אלא מפני שהחכמה מביאה לידי מעשים, אלא שלא פירשה תורה במעשה כמו שפירשה בחכמה, לפי שאין הכשר המעשה גלוי, כמו שיתרון החכמה נראה לכל.